

- viden i fællesskab

2018

Hvad er sanseintegration og snoezelen?

Denne artikel giver indblik i dele af den viden, som vi i innovationsprojektet har formidlet til de deltagende medarbejdere i projektet. Indgående viden omkring sanseintegration, har været det bærende element i at klæde de deltagende medarbejdere på, således de fagligt er blevet uddannet til deltagelse i udredning af de deltagende borgeres sansebearbejdningsvanskeligheder samt efterfølgende kunne tilbyde den rette sensoriske stimulation til de deltagende borgere og observere på effekt af indsatsen.

Af Lilli Hansen, specialpædagogisk konsulent, VISS

Mennesket er et sansende væsen, som møder og interagerer med sin omverden gennem sine sanser.

Det er via sanserne, vi registrerer, hvad der sker inden i os selv og rundt om os. Det er altså via vores sanser, at vi er, oplever os selv og os selv i verden.

Hvis der optræder forstyrrelser i en eller flere sanser, kan det indebære et voldsomt ubehag for personen. Det kan indebære ændringer i personens adfærd, hvor personen eventuelt ubevidst forsøger at kompensere for denne forstyrrelse ved fx at undgå visse sansepåvirkninger eller søge disse i mere voldsom grad. Det er via personens adfærd, at vi registrerer, om der er sansebearbejdningsvanskeligheder.

Hvad er sanseintegration?

Sanseintegration er en automatiseret neurologisk proces, der samordner information fra sanserne. Sanseintegration er således hjernens evne til at sortere, organisere og bearbejde sanseindtryk samt regulere og modulere, dvs. hæmme eller fremme information fra sanserne. Det er den automatiserede proces, der gør det muligt for os at reagere på en hensigtsmæssig måde, hvilket kaldes for adaptiv respons. Den adaptive respons kan være af både motorisk, perceptuel, indlærings- og adfærdsmæssig karakter.

Sanseintegration gør det, vi oplever, meningsfuldt ved at sortere alle de informationer, vi modtager

via vores sanser, ved at udvælge det, der skal fokuseres på, og gør det derved muligt for os at handle og reagere på den situation, vi er i, på en hensigtsmæssig måde. Det er fundamentet for opmærksomhed, indlæring og social adfærd.

Sanseapparatet

Vores sanseapparat består af 7 sanser, de primære og de sekundære sanser.

De 3 primære sanser, der ofte benævnes som vores nærsanser, er centrale for sanseintegrationen og er fundamentet for den motoriske udvikling, da de blandt andet registrerer kroppens placering i rummet samt giver feedback om led- og muskelforhold.

De 4 sekundære sanser, der benævnes som fjernsanser, består af den visuelle, auditive, duft- og smagssansen. De sanser gør os blandt andet i stand til at bedømme afstande, og om mad er spiseligt.

De sekundære sanser fungerer på baggrund af de primære sansers funktion.

Sensorisk modulation

I 1970'erne definerede Anna Jean Ayres modulation som hjernens regulering af egen aktivitet. Sansemodulation er måden, hvorpå hjernen regulerer sin egen aktivitet ved at fremme eller hæmme beskeder fra nervesystemet. Det vil sige, personens evne til at modtage og afstemme

sensorisk information. Der er således en sammenhæng mellem personers evne til at bearbejde sensorisk information og den adfærd, de udviser.

I 1999 præsenterede Winnie Dunn hypotesen om, at der er en sammenhæng mellem den neurologiske tærskelværdi og måden, hvorpå man reagerer på sansning, der tilføres nervesystemet, altså ens adfærdsrespons. Reaktionen kaldes oftest adfærdsrespons på et givent stimuli. Den neurologiske tærskelværdi defineres som mængden af stimuli/sansning, der er nødvendig, for at der udløses en respons. Dette angiver, hvor meget stimuli der skal til, for at nervesystemet er optimalt vågent/aroused, således det kan modtage stimuli/sansning på en adaptiv, hensigtsmæssig og tilpasset måde. Det vil sige, at nervesystemet skal være optimalt vågent/aroused og hverken for lidt eller for meget vågent. Hvis nervesystemet er for vågent/overaroused, så vil personen overreagere på stimuli/sansning, er det for lidt vågent, så vil personen måske slet ikke registrere stimuli/sansning.

Modulationsforstyrrelser

Modulationsforstyrrelser kan vise sig over et kontinuum fra overreaktion på sanserne til underreaktion på sanserne. Hvis man overreagerer på sansning, så har man en meget lav tærskelværdi over for sansning. Det vil sige, at der skal ikke meget sansning til, førend man reagerer maksimalt på denne.

Omvendt, hvis man underreagerer på sansning, så har man en meget høj tærskelværdi over for sansning, og der skal dermed ny og kraftig stimulation til, for at personens nervesystem registrerer sansningen.

Over kontinuummet kan der optræde mange grader eller varianter af modulationsforstyrrelser. Man skal være klar over, at det, der adfærdsmæssigt kan ligne modulationsforstyrrelser, også kan skyldes miljøet.

Det vil sige, at man kan se ud som om, at man har en meget lav tærskelværdi, hvis det miljø, man befinder sig i, er overstimulerende. Omvendt kan man se ud som om, at man har en meget høj tærskelværdi, hvis det miljø, man befinder sig i, er understimulerende.

Modulationsforstyrrelser kan overordnet vise sig på 4 forskellige måder:

Hvis man har en høj neurologisk tærskelværdi, kan personen reagere på 2 forskellige måder på denne. Man kan ubevidst arbejde med sin tærskelværdi/forholde sig passivt til den, eller man kan ubevidst arbejde imod sin tærskelværdi/forholde sig aktivt til den.

- Hvis man har en høj neurologisk tærskelværdi/et underreagerende nervesystem, kan man, hvis man arbejder med sin tærskelværdi/forholder sig passivt til denne, opleves som faldende hen, blive sløv eller decideret falde i søvn, hvis stimuli er for ensartede/monetone. Denne person skal have ny, varieret og kraftig stimulation, for at nervesystemet vækkes og dermed registrerer stimuli adaptivt.
- Hvis man har en høj neurologisk tærskelværdi/et underreagerende nervesystem, kan man, hvis man arbejder mod sin tærskelværdi/forholder sig aktivt til denne, komme til at virke hyperaktiv, da personen selv ubevidst har mærket, at vedkommende får det bedre ved at søge ny, varieret og kraftig stimulation. Personen forsøger selv at holde nervesystemet vågent/aroused ved at være stimulisøgende.

Hvis man har en lav neurologisk tærskelværdi, kan personen reagere på 2 forskellige måder på denne. Man kan ubevidst arbejde med sin tærskelværdi/forholder sig passivt til den, eller man kan ubevidst arbejde imod sin tærskelværdi/forholde sig aktivt til den.

- Hvis man har en lav neurologisk tærskelværdi/et overreagerende nervesystem, kan man, hvis man ubevidst arbejder med sin tærskelværdi/forholder sig passivt til den, opleves letafledelig og hyperaktiv. Denne person skal skærmes eller have reduceret mængden af de stimuli, der overvælder.
- Hvis man har en lav neurologisk tærskelværdi, kan man, hvis man arbejder mod sin tærskelværdi/forholder sig aktivt til denne, opleves at trække sig fra for stimulerende aktiviteter. Denne person behøver, hvis personen skønnes have glæde af det, at tilbydes skærmning eller reduktion af den stimulation, der overvælder.

Modulationsforstyrrelser viser sig som under- og overreaktion på stimuli, og ofte ses der overreaktion i mere end et sansesystem, hvor reaktioner/respons er ude af proportion med stimuli.

Underreaktion er forbundet med ekstrem hæmning af sansemæssig input. Overreaktion ses som for lidt hæmning af sensorisk input.

Modulationsforstyrrelser kan også opleves fluktuerende, det vil sige, at der ses en vekslende reaktion mellem under- og overreaktion.

De centrale pædagogiske overvejelser, som man hele tiden bør forholde sig til, når man arbejder med mennesker med modulationsforstyrrelser, er, om personen lader sig styre af sin tærskelværdi – eller om personen forsøger at arbejde imod. Skal der fjernes eller tilføjes stimuli.

Modulationsevnen er grundlaget for en god sanseintegration. Altså, at vores sansninger kan opfattes adaptivt og integreres. Herved opnås dybde og kvalitet i vores oplevelser. Vi opnår den hele perception, opfattelse eller forståelse, hvilket

har betydning for vores koncentration, indlæring og oplevelse af helhed.

Når vi arbejder med snoezelen, så gør vi det ud fra vores viden omkring sansebearbejdning og sanseintegration. Snoezelen er en måde at arbejde med sansestimulering tilpasset den enkeltes tærskelværdi; men også en måde at udvide den enkeltes tærskelværdi og dermed skabe bedre tolerance over for sansning/stimuli.

Hvad er snoezelen?

Populært sagt, så er det sansernes fitness center. Snoezelen er udviklet i 1970'erne af ergoterapeuterne Jan Hulsegge og Ad Verheul fra Holland.

Snoezelen defineres som et "multisensorisk miljø", hvor personer med sansemæssige vanskeligheder kan få kontrollerede og individuelt doserede sanseindtryk. Formålet er at skabe etisk kontrollerede multisensoriske stimuli til mennesker, som grundet sanseforstyrrelser er i fare for at opleve sensorisk deprivation eller overstimulering, hvis specialiseret facilitering ikke tilbydes.

I Danmark har traditionen udviklet sig til, at vi bygger specielle rum eller huse til mennesker med sansebearbejdningssvanskeligheder. Disse rum og huse udmærker sig ved, at man kan undersøge det enkelte menneskes sensoriske tærskelværdi i et miljø, hvor man kan kontrollere stimulumængden og -forekomsten, hvilket ikke altid er muligt i eget levemiljø. Dog er det meningen, at den viden, man får i disse rum og huse, skal implementeres i personens levemiljø. På den måde bliver indsatsen bærende igennem personens hele liv og ikke kun en eller to timer ugentligt i et specialindrettet rum eller hus.

For at indsatsen skal have værdi og nytte, så bør den være implementeret døgnet 24 timer.